

A Lófej-köd és vidéke

A galaktikus sötétködök közül valószínűleg a Lófej-köd (B33) az, amelynek képével leggyakrabban találkozunk ismeretterjesztő anyagokban. A mélyég-objektumokban egyébként is rendkívül gazdag Orion csillagkép öve alatt található sötét felhő népszerűségének oka nyilvánvaló, magyarázni nem kell, miért lófej a Lófej. Manapság úgy mondják: ikonikus objektum.

A B33-as számú köd Edward Emerson Barnard (1857–1923) amerikai csillagász híres katalógusában a 33-as sorszámot kapta. A nevezetes katalógus éppen 100 évvel ezelőtt látott napvilágot – az évforduló kapcsán számos Barnard-féle sötétködről olvashatunk a Meteor csillagászati évkönyv idei kötetében, a Kalendárium észlelési ajánlataiban (Sánta Gábor tollából). A sötét ködösségek legnagyobb része a nyári égen található, a leghíresebb azonban a téli égbolton ékesíti, ez pedig a Lófej-köd.

Gothard Jenő már 1891-ben lefényképezte a Lófej-ködöt, de a magyar amatőrök számára sokáig szinte elérhetetlennek számított, vagy olyan célpontnak, amelyet csak rendkívül jó körülmények között lehet egyáltalán észrevenni. A mélyégszűrők előtti időszakban a Lófej-köd a legnehezebb vizuális célpontok közé tartozott. Nagy távcsótmérő, tiszta optikai felületek, nagyon sötét égbolt, és a köd helyének nagyon pontos ismerete volt szükséges ahhoz, hogy valamit megpillantsunk a B33-as ködösségből. A vizuális észlelőknek mindenkor keményen meg kellett dolgozniuk a sikerért.

A Lófej-ködnek sokáig nagyon „rossz híre” volt, sokan eleve nem is próbálkoztak megpillantásával. Szabó Gábor 1997. december 30-án (különféle műszerekkel való három évnyi eredménytelen próbálkozás után) járt sikerrel, 200/1000-es Dobson-távcsővel és Mizar μ mélyég-szűrővel észlelve, de így is keményen megküzdött a köddel. 1998. februárjában Tóth Zoltán szintén Mizar μ

szűrővel észlelve már könnyebbnek írja le a Lófej-ködöt, igaz, 27 cm-es Dobsonnal észlelt. Manapság a Lófej-köd észleléséhez inkább H β szűrőt ajánlunk, de még így sem lesz könnyű a dolgunk. Minél nagyobb távcsóátmérőt használunk, annál jobb!

Ami az amatőr szintű fotografikus megörökítést illeti, sokáig ezen a téren se volt rózsás a helyzet, de a nyolcvanas években azért már sikeresen megörökítettük a Lófej-ködöt: teleobjektíves felvételeken apró, sötét beöblösödésként fedezhettük fel. A kilencvenes években a „ráktanyai asztrofotósok”, Rózsa Ferenc és Szitkay Gábor már nagyobb felbontással is megörökíthették a titokzatos objektumot, az emulzió szemcsészetéből kiemelkedő halvány, vöröses derengésben már kezdett lófej formát ölteni az öböl. A 2000-es évek elején Szitkay Gábor már egészen részletgazdag felvételt készített legendás 15,5 cm-es AstroPhysics refraktorával az Alnitak-vidékről, a 81 perces expozícióval készült felvételen mai szemmel is elismerésre méltóan sok a részlet. Ez azonban már a filmes korszak vége felé történt. Az azóta eltelt másfél évtizedben egyre-másra születtek a jobbnál jobb színpompás fotók a Lófej-ködről és vidékéről. A digitális forradalom eredményeként manapság jobb képek születnek a komplexumról a főváros fényszennyezett égen, mint Szitkay Gábor 2003-as felvéte. A titok kulcsa a keskenysávú technika (l. Csoknyai Attila Nagyvárosi csillagfények című cikkét a Meteor 2017/5. számában).

Manapság már nem számít akkora trófeának a Lófej-köd, mint néhány évtizede, de egy jól sikerült felvételt még ma is megcsüvelgünk. A képmellékletben látható színpompás felvételt Hódör Gábor készítette 2017. december 17-én, 200/800-as Newton-reflektorral. Gyönyörködjünk a felvételen!

Mizser Attila